

PŁOD (470) sb m

w N i A -ó- (29), -o- (3); -o- *OpecŻyw* (2); -ó- : -o- *Mącz* (19:1); w pozostałych formach o jasne. sg N płód (120). ◇ G płodu (138). ◇ D płodu (8), płodowi (8); -u *GliczKsiąż* (4), *KochPs*; -owi *BibRadz*, *SienLek* (3); -u : -owi *FalZioł* (1:3), *GlabGad* (2:1). ◇ A płód (160). ◇ I płodem (26); -em (3), -(e)m (23). ◇ L płodzie (8), [płodu]. ◇ pl A płody (2).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Dziecko w łonie matki, *embrion; conceptus BartBydg, Mącz, Cn; partus Vulg, PolAnt, Modrz, Cn; venter Vulg, Cn; infans PolAnt; fetus, proles, puerperium, viscera Cn* (252) : *BartBydg* 32b; W Żywocie matczynem leżenie płodu: iest takowe, Iże dzieciątko siedzi w żywocie skriwłszy sie/ raczki [!] ściągnaćwszy między nożki/ główką przituliwłszy sie ku kolankam *FalZioł* V 15v, †8a, b, I 8c, 24d, 38d (61); dla tego też to iest dobre znamię zdrowia płodu w żywocie gdy cicze v brzemiennę fą twarde *GlabGad* D7, D7 [5 r.], H, K3; *HistAl* M3v; Idź á spythay brzemiennę/ gdy sie iuż wypełni dziewięć księżycow/ mogli żywot iefłcze iey zadržymać w łobie płod? *Leop* 4.*Esdr* 4/40; *BielKron* 9v, 272v; *Vitalis homo haud unquam est ante septimum mensem*, Nie bywa żywy płód który sie przed fiodymym miefiącym rodzy. *Mącz* 500d, 211b; gdy fye Máćicá ná káždy Miefiyć niefoczy/ płodufye żadnego fpodziewać nie trzebá *SienLek* 108v, 111v, 112 *żp*, 113 [2 r.]; Idź á pytay brzemiennę iefli wytrwawłszy dziewięć miefięcy fwych/ może żywot iey włobie zadržymać płod. *BudBib* 4.*Esdr* 4/39[40], 4.*Reg* 19/3; [po stwierdzeniu cięży] mátkę w cząłtkę wwięzowano Imieniem płodu/ który Oycu przyznawano/ Oycu świeżo zmarłemu. Więć Pogrobkiem zwano *KlonWor* 63.

[płod czego: in sobole uteri tui. wplodv zywota thvego <et> in fructu iumentorum tuorum wplodu dobythka tvego *TomZbrudzBrul Deut* 30/9.]

płod czyj [w tym: *pron poss* (1), *G pron* (1), *ai poss* (1)] (3): [*Maryja pozdrowiła świętą Elżbietę*] Pokóy tobie cijotuchno moia milá s plodem twym^m vcielfnym^m *OpecŻyw* 10v; A oni sie podobni sftaná nyebożátká Małżowi/ który gdy s fwey czáłfki wylinyeye/ Tákże z nich káždy prędko yák y on zniłfczyeye/ A yák żeńfki martwy płod będą wyrzuceni *LubPs* O3v; *CzechRozm* 161.

W porównaniach (4): *LubPs* O3v; [*Księgi moje, mówi Strykowski*] ná Witebłku wczynione zginęły mi w Chorofcy [...] gdym [...] dłużey niż było potrzebá/ włafnie iáko ony Niewiáfty Zydowfkie w Egipcie płod donoszony táiemnie przechowywał. *StryKron* A6. Cf »jako płod niedonoszony«.

Frazy: »płod się rodzi [= *poczyna się*]« (1): [*Żydzi powiadają*] niewiáftá wydawłszy nafienie z siebie/ przymuie mężczyńfkie nafienie: Z kąd sie płod rodzi *BibRadz* I 63c *marg.*

»płod wychodzi, wynidzie (a. nie chce wynić); wychodzenie płodu; wychodzący płod« = *prodiens infans Vulg* [w tym: *umarły* (2), *żywy* (1)] (6:3;1;1): *Poczyna sie tractat* O rodzeniu człowieczym/ iako a kthorem i obyczaymi płod z zywota [!] matek fwoгих wychodzi na świat *FalZioł* V 15v; Dayże pić rodzący z winem/ iefłli sie nie rozgorzała, bo gdy sie zapali tedy z wodą ciepłą/ á tak płod bez vrazu wynidzie. *FalZioł* V 33, V 15, 19d, 20c [2 r.], 23d, 25 (9); *GlabGad* Pv; *BudBib* 4.*Esdr* 16/39.

Zwroty: »płodem (brzemienną) chodzić« (1): Tá [*Poliksena*] wfytek płód iest/ którym brzemienną chodziła Hecubá/ á ná žal fwoy dzieći národziła. *GórTroas* 63; [[*Panna Maryja*] Ciotuchnę fwoię/ (o ktorey ftyfzála że iuż fześć Miefięcy płodem/ to iest Ianem świętym Krzćicielem chodziła) náwiedziła *GilPos* 272 (*Linde*)].

»nosić płód; płodu donosić; noszenie płodu; płód donoszony« (1;1;1;1): Brzemienna ięftli fwą rzecz odbywa, Nie może być aby płodu zdrowego donosiła *FalZioł* V 29v; Foetura, Nośzenie płodu/ to yeft wżiftek ten czas którego nośzą płód. *Mącz* 133b; *StryjKron* A6.

»płód odejmować« = *powodować poronienie lub zapobiegać ciąży* [szyk zmienny] (3): doctorowie powiedaią iż by płód odeymowało korzenie te⁸⁰ drzewka [*topoli*] częfto pożywane y takiefz liście iego odeymuie płód *FalZioł* I 104b, ‡8c.

»począć, czynić płód; poczęcie płodu; poczęty (a. zaczęty) płód; płód ma się wszcząć« = *conceptio prolis; gravidare* *Mącz*; *graviditas* *Calep* [szyk zmienny] (7;1;5;4;1): uefelyła fyą fzwyała anna yfz począła płód wzyuoczye fwym *PatKaz* II 76, 64, 65, 86v; [*przerwipęp*] Ma mocz ftulaiącą y zrafczaiącą/ Iteż pofila á vmocznia płód w maciczii poczęty. *FalZioł* I 145d, I 109a, V 29v, 32v; płód ktory z nich [*niewiast pijących picia zapalające*] pochodzi mufi być zakażony, nietikaiąc tu zbytkow małżeńskich płodu poczętemu barzo fzkodzących gdy niebywa powfciażanie po wftąpieniu w bremię [!] *GlabGad* K3, D7; *GliczKsiąż* A2v; *Mącz* 35d, 149c; chcefzli poczęcie płodu pośpielzyć/ małz bobkow zaięczych z miodem [...] ná noc włożyć/ áz ku máciocy. *SienLek* 112; *KuczbKat* 250; *Calep* 359a, 465a; *PudłDydo* B3v.

»płód (przed czasem) poraniać (a. uraniać); (jakoby) poroniony płód« = (*tanquam*) *abortivum* *PolAnt*, *Vulg*, *Cn*; *abditivus*, *abortivus fetus*, *abortum*, *ectroma*, *exterricineus*, *partus eiectus a. eiectitius* *Cn* [szyk zmienny] (2;3): Ná ořtátek po wżyřtkich/ vkazał fię theż [*Chrystus*] y mnie iákoby poronionemu płodowi *BibRadz* 1.*Cor* 15/8; Proch też z łufki álbo złupieżá wężowego dobrze w Winie álbo w piwie pić thym co płód przed czáfem poraniáią *SienLek* 113, S[ss]4; Day im Iehowo co (małz) dáć/ day im żywot vraniáiącej (*marg*) To ięft/ żeby ich żony brzemiennie płód vraniáły. (-)/ á pierři fuche. *BudBib* Os 9/14; *WujNT* 1.*Cor* 15/8.

»płód (po)rodzić (a. urodzić), z siebie wypuszczać; płodu urodzenie« [*w tym: martwy, martwego* (3), *niewczesny* (1)] = *abortum facere* *Mącz* [szyk zmienny] (4;1;1): Zadna w ziemi twej nie porodzi płodu martwego [*non erit abortiens*]/ áni będzie nie płodna *BibRadz* Ex 23/26; *BielKron* 272v; Abortus, Porzucenie/ Martwego płodu vrodzenie. *Mącz* 269a, 269a [2 r.]; Mátczyn vřząd ięft/ iżby płód poczęłá/ rodziłá/ y wychowálá. *KuczbKat* 250.

»płód (w żywocie) sprawić; sprawiony płód« [szyk zmienny] (2;1): *FalZioł* I 9b, V 29v; płodu w żywocie fpráwić nikt nie może iedno małz/ ábo nafienie iego. *CzechRozm* 158v.

»płód wypędząć (a. wywodzić, a. wyganiać itp.); płód bywa wygnany; wypędzenie (a. wyrzucenie) płodu« [*w tym: umarły* (30), *martwy* (8)] = *usuwać martwy płód* [szyk zmienny] (39;1;2): Kozłowe Layno [...] gdy ie pije z zioły wonnemi/ vmarły płód z żywota wypycha. *FalZioł* I 144d; Virzbowa wodka [...] płód marthwy wygania *FalZioł* II 13a; Też proch zřtarego łayna końfkhięgo/ płód vmarły wyrzucza *FalZioł* IV 10b, I 10a, d, 23a, 24b, 36c (40); Łożyfko czym wywabić/ tákże y martwy płód *SienLek* S[ss]3, S[ss]3.

»płód (przed czasem a. przez czasu) wyrzucać (a. wypędząć, a. wywodzić, a. wyciągać, a. wyganiać)« [*w tym: żywy* (5)] = *powodować poronienie* [szyk zmienny] (11): iedno brzemiennem tego [*czopka uczynionego z ciemierzyce z miodem*] niertreba/ aboviem płód vywodzi przed czáfem *FalZioł*

I 46d; thego ma pani pożywać ktora cieřzka chodzi á która ieřt zdrowa/ ale gdyby iaka niemocz przypadła/ tedy przez czařu pŁod wygania. *FalZioł* I 155b, I 10a, 55d [2 r.], 140d, II 5c, 10d (11).

»pŁod wywieřć (a. wywodzić) [= (s)pŁodzić]; wywiedzenie pŁodu« (3;2): *GlabGad* P7; [*Radořć mówi do Konstancyjej i Charitasza*] Czwartey nocy iuř k łobyey przydzyetá/ Ku cęci Páńskiey řwoy pŁod wywiedzyetá *BielKom* G6v; [*Pan Bóg Adamowi i Ewie*] rořkazał/ áby pŁod wywodzili [!] á řwyát rozmnořyli. *GliczKsiąř* B6v, B; *BielKron* 97v.

»pŁod zabijać, tracić« [szyk zmienny] (7:1): Przydawa řie teř odchod prze wielkie zimno, ktore pŁod zabija. *FalZioł* V 30v, I 23a, 55d [2 r.], 109a, 130a, III 31b; [*Samojedź*] cęarty chwałá y wierzą cęárom/ bo wiele ich co w łobie cęártowřką náuká zabijáią pŁody/ ták iř martwo rodzą. *BielKron* 445.

»z przyrodzenia na pŁod zapuszczáć« = *prawdopodobnie: być bezpŁodną* (1): w pogáńřtwyey byáły gŁowy ktore s przyrodzenia ná pŁod zápuřćzáły/ były w zgárdzeniu y nye práwye im myeyřćá dawano myędzy inřfemi. *GliczKsiąř* C5.

»pŁodem zastápić, zajić; pŁodu dostać« [szyk zmienny] (2:1;2): co zá weřele myáłá [*Anna*]/ okázuye tho modlitwá á dzyękowánye/ ktore myáłá do Boga yuř dořtawřły pŁodu *GliczKsiąř* C3, C5; co my ięzykiem nářnym mowić mořemy/ pocęłá/ dziatkámi zářtápiłá/ brzemienná zořtáłá/ pŁodem zářtápiłá/ dziatkámi zářřłá/ dziatkámi chodzi etc. iednę á teř rzecz znáćząc/ choć řlow roznych wřzywamy. Tedy řie toř w ięzyku Greckim y Láćinřkim y Zydowřkim y w kářdym inřnym náyduie *CzechRozm* 127, 127v, 162v; [Oto panna zaidzie pŁodem [*Ecce virgo in utero habebit*] i porodzi řyna *MurzNT Matth* 1/23].

Wyrażenia: [»grzeszny [= obciąřzony grzechem pierworodnym] pŁod« cf 2. **α**. »zbawienny pŁod« *Skarřyw* 507.]

»pŁod gubiácy« = *powodujácy bezpŁodnořć* (1): Atocion – Liekarřtwo pŁod gubiáćę. *Calep* 110a.

»pŁod martwy [= *nie ruszajúcy się*]« (1): ktore podobieńřtwo [*Chrystusa do cřłowieka*] tuby mieyřćá nie miáło/ gdyby on y przez wřtá máćczyneye mowil/ ábo gŁos wypuřćzáł/ y nim pŁod martwy Ianá w řywocię ořywiáł. *CzechEp* 194.

»nasienie pŁodu« (1): řama macicza wnářz tak zle bywa řprawiona y wilkořci peřna/ iř nafienia pŁodu/ albo teř iuř zacętego y řprawionego pŁodu zatrzymać nie moře. *FalZioł* V 29v.

»(jako) pŁod niedonoszony; niedonoszenie pŁodu« = *aborsus, abortus, embrio, embrion, embrium, mola, partus inchoatus, pecus, semiformis pullus, tumor carneus Cn* [szyk zmienny] (3;3): POrzuczenie nicz inřze^{go} nieieřt/ Iedno niedonořzenie pŁodu w řywocie matki do czařu řlufznego. *FalZioł* V 29, V 29, 51; Iáko řlimak rozpŁywiájący řię/ niech idzie kářdy (iako) niedonořzony pŁod [*abortivus mulieris*]/ niech niewidzą sŁońćá. *BudBib Ps* 57/8[9] [*przekład tego samego tekstu* (2)] *KochPs* 85; *LatHar* 638.

[»pŁodem obciąřzona«: Według rozumu yeřćci to bŁażeńřka rzecz/ řeby Pánná miáłá być pŁodem obciąřzona/ y Mátká řie řtáć *LuterMalPos* III 40, III 40.]

»odchodzenie (a. odchod), odeřcie pŁodu; pŁod odchodzi, [odejdzie]« [*w tym: martwy* (1)] [szyk zmienny] (6:3;3): Niewiařta taka ktora řie barzo przy řtolczu wydyma/ cęřto odchod pŁodu miewa. *FalZioł* V 30; Tedy niewiařty na wiořnę rodzące, łáczno á leda za przyćzyná odchod pŁodu miewaiá *FalZioł* V 30v; Przetho brzemienna zawřze řie ma tych rzeczy řtrzedz: ktore řá przyćzyná odchodzenia pŁodu *FalZioł* V 31v, V 29v [3 r.], 30v, 31 [2 r.], 31v; Mirře teř tářtá z winem zágrzawřzy dobrze dáć

pić/ dla prętkiego á lekkiego odeścia płodu y łożyłká *SienLek* 114v, 110; [Czáfú Wiofny/ wzywotach matczinych wiele płodu vtłomieniem odeydzie. Lecie będzie ich fortunneyfze rodzenie. *ProbPrakt* A8].

»porzucenie płodu« = *poronienie* (1): O przyczynach rozmagitych: porzuczenia/ To iest niedonożenia płodu *FalZioł* V 29.

»płodem się pracująca« = *rodząca* (1): ktory śláhcíc/ iż ná ten czás żonę płodem fię práciującą miał [*parturientem*]/ [...] prosił Hetmáná/ áby do domu niektorego iego poddánego zftąpił *ModrzBaz* 47.

»płód umarły, martwy« = *abditivus, abortivum, abortivus fetus, abortum, ectroma, exterricineus, partus eiectus a. eiectitius* Cn [szyk 29:22] (35:15): Iedennafta przyczyna ciężkie⁸⁰ rodzenia: bywa dla martwego płodu w żywocie. *FalZioł* V 17d; GÓdzi fie tu na tym miełtczu powiedzieć ktoremi znamiony płód vmarły poznać *FalZioł* V 32, ‡7d, I 10a, d, 23a, 24b (43); *LubPs* O3v; *BibRadz Ex* 23/26; [*lew ryknął*] ták ciężko/ áż wftyki Pánie brzemiene martwy płód miály w Rzymie *BielKron* 463v; *Mącz* 269a [2 r.]; *SienLek* 110, S[ss]3 [2 r.].

»żywy płód« [szyk 4:1] (5): PApróciana wodka [...]/ Płód [...] żywy przed czáfem porodzenia wypádfa z żywota *FalZioł* II 10b, I 10a, 140d, II 13c, V 24v.

Szereg: »płód albo dzieciátko« (1): Siódma przyczina ciężkiego albo łącznego rodzenia/ bywa z ftrony płodu albo dzieciátka. *FalZioł* V 17b.

a. *O Chrystusie* (14) : [*Anjoł mówi do Maryi*] YAkós vmyśliłá/ ábyś Pánną byłá/ ciebie Bog záchowa/ á ten płód tobie da od Duchá Świętego. *ArtKanc* A8v.

płód czyj [*pron poss*] (2): Ián krzciciél rzékl: Oto matka baranka niepokáloného/ ktory oddálił grzechy fwiata/ ij mnie fwy^m płodem vwefelila/ gdy matkę moię nawiedziła. *OpecŻyw* 184v, 184v.

Fraza: »sprawiony (i zaczęty) (bez męża) jest płód« [szyk *zmienny*] (4): A fprawiony iest płód ten święty dziwnym y nowym fpołobem w żywocie pánieńskim *CzechRozm* 163v, 163v; z ktorey [*Maryi*] fprawiony iest y záczęty płód w żywocie Pánieńskim/ nád bieg przyrodzony. Który płód dla tego/ iż bez mężá fámną mocą Bożą fprawiony był/ názwány iest fynem Bożym. *CzechEp* 291.

Zwroty: »płodem być brzemienna« (1): panna náfwiétfłá [...]/ czuiątz fie iuz przenáfwiétfłym plode^m bytz brzemienná/ bogu oytzu pokłękńawffy na kolana pokornie dziękowała *OpecŻyw* 9v.

»płód począc; zaczęty płód« (1;1): szwyáta anna O będącz poruřzona vyefyelem obyauyla przyaczyelom y rodzyny swey poczyechą fwoyá yfz yufz {płód} panną poczáła *PatKaz II* 86; *Czech* 291.

Wyrażenia »płód brzucha« (1): [*Elżbieta do Maryi*] Pożegnana ty miedzy wfłemi panimi/ ij pożegnany plod brzucha twého [*et benedictus fructus ventris tui Vulg Luc* 1/42]. *OpecŻyw* 11.

»płód święty (a. przenáfwiétszy), błogosławiony« [szyk 4:3] (6:1): *OpecŻyw* 9v; tego żaden pokázác fłowem Bożym iáfnym nie może/ żeby ten święty płód/ w Máryey pánnie fprawiony/ miał być z Iozefá *CzechRozm* 163v, 161 v, 163v [2 r.]; *NiemObr* 97; [*mówi Anjoł do Maryi*] Płód święty w twym żywocie będzie zwan Syn Boży *ArtKanc* A3v.

a. *O zwierzętach* (10) : Galata gdy poczuie płód w łobie/ tedy gi wyciągnie z siebie *FalZioł* IV 35d, IV 29d; [*jaja ptaków*] potrzebuią twardfzey fzkorupy ktora by ie mogła bronić od vrazu y fkażenia áżeby fie w niey płód dochował *GlabGad* H6v; *Calep* 587a.

W charakterystycznych połączeniach: *płod dochowa się; płod poczuć w sobie; płod [skąd] wypuszczon, [z czego] wyrzezany.*

Zwroty: »płodem chodzić« (1): Gerunt utero sexagenis diebus, Po iześcidzieiłat álbo przes iześcidzieiłat dni płodem chodzą. *Mącz* 390c.

»płod nosić« [szyk zmienny] (2): przeto gdyby ptaci tak wiele płodu mięfne⁸⁰ w fobie nofiły nie mogliby latać *GlabGad* H6v, H6v.

»począć płod« (1): ISidorus piŕze: iż ta riba [sepia] iefth ŕprofna: gdy fię złącza z łamczem/ tedy wíthy poczyňa w łobie płod *FalZioł* IV 38c.

»płod potracić« (2): Też chłopi daia [!] owczam Iemioło iefć iodłowe iżby płodu nie potraciły. *FalZioł* I 155b, *5b.

2. *Dziecko, potomek; też coll.: dzieci, potomstwo; germen Vulg, Mącz, PolAnt, Cn; fetus Vulg, Mącz, Cn; filius, fructus, semen Vulg, PolAnt; proles Mącz, Calep; libri Mącz, JanStat; partus, progenies, soboles Mącz, Cn; tocos Mącz (193) : FalZioł* V 30v, V 54; *GlabGad* D6, D6v, D7v, K3; ząwždy płod z mátki fie łtawa dobrem álbo złem. *GliczKsiąż* B8; Adam y Ewá yáko im łkoro pan Bog płod dał wyelce fie rádowáli *GliczKsiąż* C2; Dla czego mátkce koźdey przydał pyersi/ y zaráz pokármem opatrzył/ áby płod nye dokłádáyac fie cudzych á łáfieckich nyewyáft myał yáko z włáfnego á fwego żywność y wychowánye. *GliczKsiąż* D2v, A3 [2 r.], B3v, B4, B4v, B6v (27); Niechay kxiądz płáci po trzy grzywny ná koźdy rok od płodu? *KrowObr* 236; *Leop Gen* 15/3; Y rzekł powtore Abram/ Otoś mi nie dał płodu/ á ták łługá domu mego zołtánie dziedzicem po mnie. *BibRadz Gen* 15/3; Rachel żáłołną będąc bez płodu/ dáła dzyewkę fwoię Bááłę Iakobowi miáłto fiebie/ áby s niey poczęła łyny *BielKron* 15, 51v, 62v, 85, 303; Liberorum quaerendorum causa ei credo uxor data est, mam za to zemu żoná daná yełt dla nábywánia płodu. *Mącz* 335d, 145d, 325a, 397d, 456d, 457c; Nuż Anná Sámuelowá mátká w łmutku fwoim nic nie mowíła/ prołzac pokornie w łercu fwoim o płod Pána fwoiego *RejPos* 202, 295v; *BudBib* 4.Esdr 16/45; *PaprPan* A4; bądź pozdrowioná z Synem twoim naczyłtıza Mátko Boża/ włyłtkie płodem przechodząca Pánno Márya *LatHar* 465.

płod czyj [w tym: pron poss (19), G sb i pron (3), ai poss (1)] (23): OpecŻyw 10v; *PatKaz II* 64v; Nyechayże tedy nye okrutnyeyą rodzicy nád płodem fwoim/ náturey niech łlucháyą *GliczKsiąż* C8v; Bowyem miłość tá/ kthorą pan Bog włáł w rodzice ku płodu fwemu/ yełt yáko by fwyádectwo á kłtał łáłki y miłośći Boskyey przeciw koscyołowi fwemu. *GliczKsiąż* D3v, A3 [2 r.], B3v [2 r.], Cv [2 r.], C8v, D (15); Tua posthuma proles, Twóy płód/ twoyi potomkowie/ po łmierci twoyey powłtáyacy. *Mącz* 315a; Dopiero fię mátká bjć zna/ y z fwego płodu rádość ma: gdy dzieci Bogu do niebá/ á nie łwiátu ná ziemi rodzi *SkarŻyw* 63; Záchowác fye niegodźi mátkce płodu fwego? *ZawJeft* 40. Cf »płod swoj włásnymi piersiami chowác«, »płod matki swej«.

Zwroty: »płod swoj włásnymi piersiami chowác, karmić« [szyk zmienny] (1:1): lepyey/ yełliby mátká fwemi włáfnymi piersyámi karmić myála płod fwoy. *GliczKsiąż* D4v, D3v.

»płod mieć« [w tym: z przeczeniem (14); z kim (6)] [szyk zmienny] (22): *PatKaz III* 104v [2 r.]; Sará Abrámowa żoná iż żadnego płodu nyemyála/ ząwłffe złey á nyewefołey myłli była *GliczKsiąż* C2v; połpolitać to yuż yełt/ że nye káźde małżeńłtwo zna tego wzytku fwego/ áby myáło myeć płod. *GliczKsiąż* C3v, C2, C4 [2 r.], C4v, Q3; LEpiey iefł płodu niemieć a cnotę mieć [*Melior sterilitas*

filiorum cum virtute] *BibRadz Sap* 4/1; Mieszko [...] miał fiedm miłofnic/ z kthoremi żadnego płodu nie miał *BielKron* 343v, 11v, 20v, 51v, 165v, 364, 385v, 429v; *HistRzym* 56v, 57, 123 [2 r.].

»[z kim] w płodzie nakładać« = *płodzić potomstwo* (1): [*Amazones*] yáko czytamy s łafyady/ á z obcemi ludźmi w płodzye nakładáły/ áby fnadz rod ich nie łczedł *GliczKsiąż* B5v.

»dla płodu obcować, złącząc się [z kim]« [*szuk zmienny*] (1:1): Niewiálfthi [!] náfze nie przybieráią fie dla tego áby fie nam łpodobáły/ fnimi fie nie złączamy dla nierządney żądze/ ále tylko dla płodu [*sed causa procreande sobolis commiscemus*] *HistAl* I6v; *GliczKsiąż* B7.

»pomnożyć się płodem; pomnożenie płodu; rozmnożyć [*kogo*] w płodzie« (1;1;1): *FalZioł* V 86; *Auctus sum nova prole*, Pomnożyłem fie nowym płodem. *Mącz* 20b; Y rozmnoży cię Iehowá Bog twoy we wźem dziele ręki twoiey/ wpłodzie żywotá twego [*Et faciet abundare te ... in fructu ventris tui*] *BudBib Deut* 30/9.

»rodzić płod; płod urodzony« (1;1): thy łá dwie vmowie/ iedná ktora ieft Agár/ od gory Syon/ rodząc płod ku niewolftwu [*in servitute generans*]. *BibRadz Gal* 4/24; *WujNT* 787.

»umrzeć, zejść, szesznać bez (a. przez, a. nie zostawiwszy) płodu; zmarły bez płodu« = *umrzeć bez potomka* (przeważnie o braku syna) [*szuk zmienny*] (9:4:2;1): *GroicPorz* gg3; Gdy kmiotek vmrze bez płodu á ofstanie po niem puścizna/ tedy z tey puścizny ma być kielich łprawion zá pułtory grzywny *UstPraw* F3, F3; A iefliby ktorey mąż bez płodu vmarł/ ma brát niebołzczykow włkrzeić nafienie iego/ to ieft/ poiąc iá *BielKron* 44v; iefliby bez płodu łczedł Władziław Krol Węgierki/ miała przydz Koroná Węgierka ná Máximilianá álbo iego potomftwo *BielKron* 205; iefli by Kłiążę Kliweńkie bez płodu męłkiego zefzło łwiátá/ tedy ná Sáłkie Kłiążę iáko ná łieftrzeńcá ma potomftwo przydz y ná iego łyny okrom corek *BielKron* 222v, 52v, 118, 157, 178v, 310v (11); *SarnStat* 14, 999.

»płod wychować; płodu wychowywanie« (1;1): *GliczKsiąż* D2; Proletarij, Nędzni, Vbodzi ludzie byli v Rzimianów którzy nie bogáctwy ále dziećmi á płodu wychowywaniem połpolitá rzecz mnożyli *Mącz* 325a. [Cf też 1. »rodzić płod« *KuczbKat* 250.]

Wyrażenia: »płod biodr [*czyich*]« (1): [*Patryjarcha Dawid*] wiedział/ iłz pod przyłięgá/ przyłięgł mu Bog z płodu biodr iego [*de fructu lumbi eius*] (że miał) fiedzieć ná łtołcu [!] iego *Leop Act* 2/30.

»płod matki swej« = *rodzeństwo* (1): Oko ktore łie połmiewa z oycá/ á ktore gárdzi płodem mátki łwey [*qui despicit partum matris suae Vulg Prov* 30/17]/ niech go wykłuiá krucy wodni *KuczbKat* 309.

»płod męski« (4): Iefli mi dałz miły Pánie płod męłki/ flubuię go dáć tobie ná połługę domu twoiego przez wźytek czás żywotá iego. *BielKron* 62v, 222v; [*Tollus i Nera*] prágnąc áby ie Pan bog płodem męłkim/ z ktoregoby iemu cześ rołlá/ obdárzyć raczył: powili łyná Bernárdyná *SkarŻyw* 458; *GosłCast* 15.

»płod nieprawy« = *dziecko pozamałżeńskie* (1): płod nyepráwy nye telko v ludzi/ ále theż y v Bogá máło co myeyłcá ma. *GliczKsiąż* B4v.

»płod pierworodny (a. pierworodzony, a. pierwszy)« (3): Przyłzłá łzáráncza/ przyłzedł chrzáfzcz wielonogi/ [...]. Nákoniec płód wźelaki pierworodzony iednéy nocy po wźytkim páńłtwie zgłádzony. *KochPs* 159, 117, 198.

»płod rodzony« = *własne dziecko* (1): Płod po łmierci Oycowłkiey rodzony być znano. *KlonWor* 63.

»płod żywota, z żywota« = *fructus ventris PolAnt (4:1): PatKaz II 64; Dzieatek ołyadłóś od Bogá yeft/ á płod żywotá/ miáłto zapłáty dawa pan Bog. GliczKsiqż C5v; KrowObr 109; [mówi Bóg do Izraela] O byżeś był pilen poruczeństw moich: [...] byłoby nalienia twego iáko piáku/ y płod żywotá twego iáko głążikow iego [et stirps uteri tui ut lapilli eius] Leop Is 48/19; BudBib Deut 30/9.*

Szeregi: »płod a dziecię« (1): *ták mátká powinowáta iest płod fwoy á dzyecyę fwoye włáwnymi pyersyámi chowác GliczKsiqż D3v.*

»płod, (i) potomstwo« = *liberi et succesores JanStat [szyk 4:1] (5): Mqcz 315a; Vbłogofłáwi was płodem y potomstwem poćielznym. KarnNap F4v; Calep 857b; DOkładamy tu/ iż Pręłáci/ Pánowie/ y Szláchta królestwá Polńkiego/ gdy król przez płodu y potomstwá práwdziwego zéydzie/ królá y páná niemáią łobie obierác/ przez wiadomości y rády náłzény SarnStat 14, 999.*

Wyrażenia przyimkowe: »dla płodu« = *aby mieć dzieci (7): [Polej] Też biáłym głowam niepłodnym iest dobry dla płodu aby go czefto pożywały. FalZioł I 101b; [Ligurgus] Panny lepak bez pořagu wydawać kazał, aby łie nie dla pieniędzy, ale z łáfk á dla płodu poymowali. BielŻyw 27; [Bog mówi do Abrahama] nye po mey woli łye to łtáło/ zes ty vżywał dzyewki rzedney dla płodu GliczKsiqż B3v; BielKron 98; WujNT Zzzzz4v. Cf »dla płodu obcowac«.*

»na płod« = *aby mieć dzieci (1): [Kanibales] Niewiaft nie iedzą ále ie chowáią ná płod/ á báby ku łłuzbie. BielKron 441.*

W przen [czego] (1): A włtápi ná Kroleřthwo ieden z płodu korzeniow iey [cóřki króla od południa] [Et stabit de germine radicum eius plantatio]/ y przyćiągnie z woyłkiem/ á wtárgnie do kráiny krolá z Pulnocy Leop Dan 11/7.

Przen (6): Boć iáko łkoro náłtáłá [kontrybucyja] Ták wnet z wiárdunkiem łlub bráłá A niebędzieli rozvodu Doczekaćie po nich płodu RejRozpr G2; WujNT 787.

Zwoty: »Kościoł płodem rozmnażac« = *przysparzac wiernych (1):* BOże/ ktory Kościoł twoy/ zá świętego Fránciřzká załługámi/ nowym płodem rozmnażałz/ day nam to/ ábyłmy z iego náłłádowánia/ łwieckimi rzeczámí gárdźili LatHar 451.

»płod swoj wypuszczac« (1): *Małżeństwo drugdy łwiátu/ á dziewictwo Bogu záwždy płod fwoy wypuřcza SkarŻyw 180.*

a) *Następcá, ten kto przyjął czyjás ideę [czyj] (1):* inřnych łekt choć rozlicznych y iákmiarz bez liczby iuż iákoby v nas tylko ćień zołtał: bo ie wygryzł y wygláđził ten ołtátni płod Aryanow PowodPr 33.

b) *Dzieło [czego] (1): [Kochanowski] Przed zefźciem z tego ludzkiego zawodu/ Dowcipu łwego/ vćielznego płodu Zołtáwił dořyc/ á gdy iuż omdlewał Nawdźięczniey łpiewał. KlonŻal A4v.*

α. *O Chrystusie (8):*

płod czyj (1): Izrahelłki król iefłes/ ij chwálebny Dáwidów plod/ ktory w ijmię bożé krolu błogofławiony przyřłedles. OpecŻyw 72.

Zwrot: »urodzić płod sprawiedliwořci; wzbudzić [komu] płod sprawiedliwy« (1;1): *Oto dni náđchodzą mowi Pan: á wzbudzę Dawidowi płod łpráwiedliwy [germinare faciam David germen iustum] Leop Ier 23/5; W one dni/ á ná on czás każę vrodzić Dawidowi płod łpráwiedliwořci [germen iustitiae] Leop Ier 33/15.*

Wyrażenia: »wełniany płód« = o *Chrystusie Baranku* [szyk 2:1] (3): nazywa też [ksiądz Powodowski] Chriřtuřá Páná wełnianym płodem y pożytkiem/ á Pánnę Márią owieczką. *CzechEp* 309, 309 [2 r.].

»zbawienny płód« (1): gdy mátká ie⁸⁰ [*Dunstana*] iufz blifko porodzenia będąc/ wdzień Gromnic ábo Oczýřćienia Bogárodzice/ w kořćiele teyże Pánny Máryey/ [...] zá on řwiátu wřzytkiemu zbáwienny płód [*Chrystusa*] dziękowáć/ á řwoy mu teř grzeřzny polecáć: wřzytki řwiece záraz cudownie v wřzytkich ludzi pogáćy. *SkarŻyw* 507.

Przen (1) :

Wyrażenie: »płód myřli« (1): [řw. *Jan*] Słowem Chriřtá Páná zowie/ [...] dla tego/ iř z ferćá Oycowřkiego [...] rzeczywiřćie/ prawdziwie/ y iftotnie fię rodzi y pochodzi/ y ieřt płodem myřli iego *WujNT* 304.

a. O zwierzętach; *catulus, fetura, pullus, vitulus Mqcz; natus PolAnt* (33) : [u *ptastwa*] płód gdyby fię odchowáć tedy potym leći gdzieby chcyáć/ o co nie fámyec ábo fámicá dbáć nye będą. *GliczKsiqř* Q3, C8v [2 r.]; *Leop Iob* 39/3; Brzeęi morzá Nordweyřkiego ktore fá od zachodu Słonecznego czáfu Wiołny nieprzeřpieczne fá [...] / bo *Cetus* albo *Baleny* ryby wielkie morřkie tego czáfu z řobą gráią w nádzieię płodu. *BielKron* 293v; *Foetura, Płód*/ to yeřt yáęnięćá/ cielęćá/ kurczęćá y infřich zwierzęć młody płód *Mqcz* 133b, 423c.

płód czyj [w tym: *G sb i pron* (8), *pron poss* (3)] (11): Oto *ptářkouye* uefećá fyą řplodu řwego *PatKaz II* 63v; *GlabGad* H8v; Obacřmy řwyrzećá co czynią zá řwym plodem/ by teř nyewyedzyeć yáko przećiw drugiem řzturmowano y ná gardło im řtano/ przedfię płodu nye opuřććá *GliczKsiqř* C8v; *Leop Iob* 39/4; Ale y krowá z niedzwiedziem pářć fię będąćie/ y pořpoću płód ich lezeć będąćie *BibRadz Is* 11/7, *Gen* 7/3; *Mqcz* 133b. Cf »[czyj] młody płód«.

Zwroty: »płód mie(wa)ć« (4): Niedzwiedzie gdy chcą płód mieć Iakoby ludzie z řobą legaią *FalZioł* IV 13c, IV 3c, 27a; Zwierzećá řobie podobneplody [!] máią. *GrzegRóżn* L *marg*.

»wydawać płód« (1): Y wywiedź zá řobą wřzytki řwierzećá/ ktore fá z tobę/ ptaki/ bydłęćá y gad plázaiący fię po řziemi/ á niech wydaią płód/ á rozradźaią fię/ y rozmnaźaią ná řziemi [*crescant et multiplicentur super terram*]. *BibRadz Gen* 8/16[17].

»płód wywieřć« = *mieć potomstwo* (1): [*Anna*] uřřzala/ *ptářky* gnyezdźącz řyą [...] aboczyem czařz przyřzedł ych plod vyuyeřcz *PatKaz II* 63v.

»płód (z)rodzić, płodzić« [szyk *zmienny*] (3:1): *PatKaz III* 102v; wřřyřćkie owce rodziły přtry płód [*pariebant ... fetus*], *Leop Gen* 31/8; *BibRadz Gen* 1/20; *BudBib Gen* 1/20.

Wyrażenia: »płód bydła, bydlęcy« = *fructus inmentorum Vulg; fructus animalis PolAnt* (2:1): *Leop Deut* 30/9; *BudBib Deut* 30/9; Kto raz grob záległ/ głowy niewychyli. Ziąć połyka leź máło nie więcy/ Niź zgubny płód bydlęcy *RybGęřli* D2.

»[czyj] młody płód« (4): *Catulus*, *Szczenieř*/ á przitym káźdeęo zwierzećiá młody płód. *Mqcz* 41c, 133b, 330d, 500b.

»złáczanie dla płodu« (1): Bydłęćiá roznego rodzaiu z drugim złáczániem řpolnem dla płodu/ mieřćáć nie będąćieř [*Animal tuum non coire facies cum altera specie*] *BibRadz Lev* 19/19.

W *przen* (2) : Rzeķł Bog potym: Niech wody hoynie zrodzą płód máiący duřćę żywą [*Reptificent aquae reptile animae viventis*] *BibRadz Gen* 1/20; *BudBib Gen* 1/20.

Przen (1) : Nie wefel fie Pelefzećie wizytek że złamáná rozgá vbiyce twego/ bo z korzenia wężowego wynidzie zmija/ á płód iey (wąż) goráiący/ y lataiący. *BudBib Is 14/29*.

3. Zboże, rośliny; owoc, ziarno; 'pęd rośliny; germen Vulg, Mącz; fructus PolAnt (11) : Iżeś zápamiętał Bogá zbáwiciela íwego/ á niepomniałás ná mocnego pomocnika twego: przetoż będziez fzczećie fzczećie wierne/ y płód cudzy będziez ofiewać. *Leop Is 17/9*; Germen, Płód/ látorosłká/ pączki które fie pułzczáją od drzewá/ álbo wíziłtko to co rość álbo wíschodzić [!] poczina. *Mącz 144d*.

Fraza: »płód roście« (1): Tudzież też niechay *Bromius* cnotliwy/ Wízczećie winnicę/ niechay vrodziwy Płód roście/ niechay sięgáią rámioná *Hyperyoná*. *KlonŻal D2*.

Zwrot: »dać płód stokrotny« = *rodzić obficie (1)*: Nádzieia/ [...] w zagon odwrotny. Siemię miece/ by ziarno dáło płód ftokrotny. *RybGęśli B*.

»płodu nie dawać« (1): Mowi Bog w świętym píłmie/ drzewo niepożytné Które płodu nie dawa/ z ogrodá ie wytnę. *BielSat L3*.

Wyrażenie: »płód ziemski, ziemie« (1:1): Y rozmnoży cię Iehowá Bog twoy [...] w płodzie ziemie twej [*Et faciet abundare ... in fructu terrae*] *BudBib Deut 30/9*; Ty [Boże] błogofłáwiz nieprzeliczonemu Płodu ziemskiemu. *KochPs 93*.

Szereg: »korzeń ani płód« (1): y zápali ie [pysznych] dzień Páńki który przydzie/ mowi Pan załtępow/ który dzień nie zołtáwi im korzenia áni płodu [*quae non derelinquet eis radicem et germen*]. *Leop Mal 4/1*.

W przen (4) : [*Mówi Matka Polska Ziemia do posłów na sejm*] Y chowálám was práwie/ iáko fyny/ corki/ W dołtátku wielkim/ włánie iáko mátká pśczołki. Płodem świętym/ powietrzem zdrowym opatrzáłá/ A wzdym v was niewdzięczną mácochą zołtálá. *BielSen 11*.

Zwrot: »płód pomiotać, zrzucać« [szyk zmienny] (1:1): wízytki winnice opułtołzáły/ A fády zágłufzoné płód pomiotáły. *KochPs 159; KlonŻal Bv*.

Wyrażenie: »niezrząły płód« (1): Zrzuca íwoy niezrząły płód drzewo *KlonŻal Bv*.

4. Płodzenie; płodność (8) : Medeá [...] czáry á lekárftwy chcyálá Egeufowi ná płód pomoc *GliczKsiąż C4, C5*; młodzieńczyk któremu iefzcze nie miná trzynaście lath nie zgrzeły choćia puydzie do cudzych żon/ bo ten iefzcze niema przyrodzoności w płodzie *BielKron 465v*.

W charakterystycznych połączeniach: na płód się nie chceć mieć, pomoc; nie mieć przyrodzoności w płodzie.

Wyrażenie: »godny ku płodu; do płodu sposobny« = *zdolny do płodzenia (1;1)*: Biodra fuche á nie barzo porośle acz będą włofi długie ale rzadkie czyłtego człowieka vkazuią, á miernego w karmi, który nie íeft barzo godny ku płodu. *GlabGad P6*; Zoroáftes/ [...] będąc iáko ryezániec/ niemogł być do płodu ípołobny. *StryjKron 6*.

a. O zwierzętach (3) : [węgorz] nie ma rozności w íwogim rodzaju: ani płec męzka ani niewieścia w nich może być poznana, [...]/ Gdy ie pocznie natura rułzać albo pobudzać ku płodu: nie moia [lege: maia] nafienia ani iaiecz z kąd by był płód wypułzczon *FalZioł IV 29d*; *RejZwierz 140v*; lekié ciepło ípráwuie ie [wodne żywioly] ku płodowi *SienLek Vuu3v*.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (6)* : Partusz. Geburt. Porodzenie. płód. *Mymer*¹ 38; *Vitalis foetus*, *Zywy świeży płód*. *Mącz 500d*; *Frucht. Płód. Embryo. Foetus. Infans. Calag 208b*; *Chordus*

– Pozni płod. *Calep* 190a, 428a, [874]b; [Słowo greckie Tokos ktorefmy lichwą przełożyli/ właśnie znaczy płod *CzechNT* K2v].

Synonimy: 2. dziecię, plemię, potomek, potomstwo.

Cf **NIEPŁOD, PŁODZENIE, SAMOPŁOD**

MN